

Sylvie Neeman

ZAMANIN GİZEMLERİ

Resimleyen: Rémi Farnos

Çeviren: Kerem Eksen

Bu tanıtım
kopyası
Can Çocuk
okurları için
özel olarak
hazırlanmıştır.

ZAMANIN GİZEMLERİ

Heloise, Augustine ve Mathis'e...

Çünkü bir zamanlar bir şeyler olmuştu, bin bir zamanlar bir şeyler olacak.

S. N.

Bu kitap İsviçre'deki Lozan Üniversitesi (UNIL) işbirliğiyle yayımlanmıştır.

Unil

UNIL | Université de Lausanne

Sylvie Neeman

ZAMANIN GİZEMLERİ

Resimleyen: Rémi Farnos

Çeviren: Kerem Eksen

Les Mystères du temps, Sylvie Neeman & Rémi Farnos
© 2021 Editions La Joie de lire S.A. – www.lajoiedelire.ch
İlk olarak *Les Mystères du temps* başlığıyla La Joie de lire S.A.,
5 chemin Neuf, CH - 1207 Genève tarafından yayımlanmıştır.

© Can Sanat Yayınları A.Ş., 2024

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak
kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni
olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

ISBN 978-975-07-6306-9

1. Basım: 2000 adet, Ocak 2024

Çeviren: Kerem Eksen

Resimleyen: Rémi Farnos

Yayın Koordinatörü: İpek Şoran

Editör: Tuğçe Özdeniz

Son Okuma: Mustafa Aydın

Tasarım Uygulama: Güldal Yurtoğlu

Can Sanat Yayınları Yapım ve Dağıtım Tic. ve San. A.Ş.

Yayıncı Sertifika No: 43514

Maslak Mh. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza No: 9/25 Sarıyer, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 89 F aks: 252 72 33

cancocuk.com cancocuk@cancocuk.com

Baskı ve Cilt: Pasifik Ofset; Sertifika No: 44451

Adres: Cihangir Mah. Güvercin Cad. Baha İş Merkezi

A Blok No: 3/1 Z. Kat Avcılar, İstanbul

Önsöz

Öncelikle “fiziksel” dediğimiz, saatlerimizin gösterdiği zaman vardır. Doğruyu söylemek gerekirse pek âlem bir karakterdir bu: Soyuttur, her şeyi kayıtsızdır, umursamazdır, duygusuzdur, yani adeta hiçbir şey onun akışını etkileyemiyordur. Ne eskir, ne de yaşı ilerledikçe ihtiyarlar. Bizden bağımsız bir zamandır bu, henüz biz ortalıkta yokken var olmaya başlamıştır ve biz öldükten sonra da sanki hiçbir şey olmamış gibi akıp gitmeye devam edecektir.

Bir de hayatımız boyunca tecrübe ettiğimiz, maruz kaldığımız, hissettiğimiz haliyle zaman var: Değişken, kararsız, kılıktan kılığa giren, kâh uzun kâh kısa olan, kâh hızlı kâh yavaş olan zaman. Yaşamlarımızın fiziksel zamanla girdiği ilişkide şekillenen ve bu kez öldüğümüz anda kesiliveren zaman. Kısacası, sözümona “yaşanan” zaman bu. Sanki içinde olup bitenlere benzeyormuş gibi, sanki ona dekor ya da kıyafet teşkil eden bütün o muhtelif görünümlemlerle iç içe geçiyormuş gibi söz ediyoruz ondan.

Ve bu iki zamanın arasında bir üçüncüsü daha vardır, ki zaten ona “üçüncü zaman” adını vermemizde bir sakınca yoktur: Anlatılan zamandır bu, anlatılar yoluyla sahneye konan zamandır. Onun bizim için bu denli önemli olmasının sebebi, onu maddi bir kılıfa sokarak, yani hikâyeler anlatarak yaratmayı becerebiliyor olmamızdır!

İşte bize anlattığı bu güzel hikâyede ikizleri ve saatleri, peynirleri ve hatıraları, hafızaları ve tuhaf makineleri bir araya getiren Sylvie Neeman’ın pek güzel anlamış olduğu şey de budur. Bundan sonraki sayfalar boyunca baş döndürücü bir tarzda sahneye konan, incelenen, araştırılan şey, geçip giden zamanla ve onu anlatma biçimimizle olan bütün o varoluşsal ilişkimizdir. Öyle ki, kitabın son sayfasını da okuyup çevirdiğimizde, şöyle demekten alamayız kendimizi: Ne hikâye ama şu zaman!

Étienne Klein

İÇİNDEKİLER

Giriş	9
1. Garın Saati	11
2. Okyanusun Üzerinde Yürüdüler	21
3. Küçük Karganın Çılgılığı	31
4. Her Şey ve Hiçbir Şey	43
5. Dâhiyane Fikrim	51
6. Hatıralar Evi	67
7. Bir Bisiklet Yarışı Gibi	75
8. Bir Zamanlar...	91
9. Fazla Hızlı, Fazla Yavaş	103
10. 3300 Yaşında Bir Peynir	113
11. Kolesterol, Diş Macunu ve Dirilen Solucanlar	127
12. Saat Kaç?	141
13. Zamanın Efendisi	151

Aslında bu kitabın 2020 Mayıs'ında çıkması planlanmıştı. Ancak o sene dünya genelinde ortaya çıkan bir pandemi hayatımızı ve yerküremizi altüst etti. Milyonlarca insan hastalandı, çoğu iyileşti, ancak ne yazık ki hepsi değil.

Terk edilmiş şehirler gördük, herkes evinde kalıyordu, maskeler takılıyordu, insanların tebessümlerini ancak gözlerinde görebiliyorduk.

Yeni kelimeler öğrendik, Covid-19, kapanma, sosyal mesafe, sınır koyucu jestler, alkol bazlı jeller.

Bazı şeylerin hayati olduğunu öğrendik, bazı şeylerin de pek öyle olmadığını.

Bazen de hayati olan şeylerin düşündüklerimizin tam tersi şeyler olduğunu...

İnsanların birbirlerinden korunabildiklerini öğrendik.

Gayet iyi anladığımız mecburiyetler olduğu gibi bizi bir hayli üzen yasaklamalar da oldu.

Gökyüzünde uçakların bıraktığı o beyaz izleri görmüyorduk artık, öte yandan Venedik'in kanallarında ahtapotlar görüyorduk.

Sarılmalara hasret kalmıştık. Birilerine sarılmayı ve birilerinin bize sarılmasını istiyorduk.

Bütün hayatımız altüst olmuştu.

Ve bunun gibi birçok kitap, bilgisayarlarda kalıp sabretmek, daha iyi zamanların gelmesini –ve bu arada kitapçıların yeniden açılmasını– beklemek durumunda kaldı.

“Zamanın gizemleri” aynı zamanda budur da belki.

Sylvie Neeman, Mayıs 2021.

Ya da 1442. Ya da 5781. Ya da...

Giriş

2020, yani şu an elinizde tuttuğunuz kitabın yayımlandığı yıl, bir artık yıldır. Bunun anlamı, bu yılın 365 yerine 366 günden oluşuyor olmasıdır. Bu durum da –son derece ender rastlanan istisnalar dışında– her dört yılda bir yaşanır.

Artık yıl uygulamasını ilk başlatan kişinin Julius Caesar olduğunu biliyor muydunuz? İşte sebebi: Bir yılın ne kadar sürdüğü konusunda Roma takviminde belirtilen sayı (366,25 gün) ile astronomik yıl (365,2422 gün) arasında bir uyumsuzluk vardı. Artık yılı başlatan, bir başka deyişle dört yılda bir şubat ayına –yani o dönemde yılın son ayına– bir gün ekleyen Julius Caesar, bu sayede gökbilimcilerin tavsiyesinden hareketle (365,25 günden oluşan) “ortalama” yılın gökbilimsel yıla çok yakın olmasını mümkün hale getirmişti.

Böylelikle Roma takvimi, milattan önce 46’da (Julius isminden esinle) Jülyen takvim halini alıyordu.

Şu an dünyada yaygın olarak kullanılan bu takvimin “Gregoryen” adıyla bilinmesinin sebebiyse İtalyan gökbilimci Luigi Lilio tarafından bir kez daha değiştirilmiş olmasıdır. Bu reform 1582’de Papa 13. Gregorius tarafından yürürlüğe konmuştur.

Başka takvimler de vardır: Mısır, Mezopotamya, İbrani, Yunan, Çin, Aztek, Müslüman, Hint, Babil, Tibet takvimi ve daha birçoğu...

Gregoryen takvim, dünya üzerindeki ülkelerin çok büyük çoğunluğunun resmi olarak kabul ettiği takvimdir. Ancak bazı dinsel ya da kültürel olaylar ve birtakım kutlamalar sözkonusu olduğunda, örneğin bazı Asya halkları veya Müslüman, Yahudi ya da Ortodoks halklar kendi takvimlerini kullanırlar.

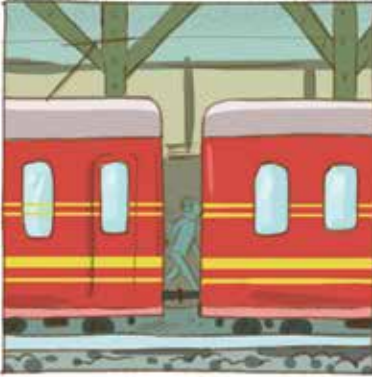
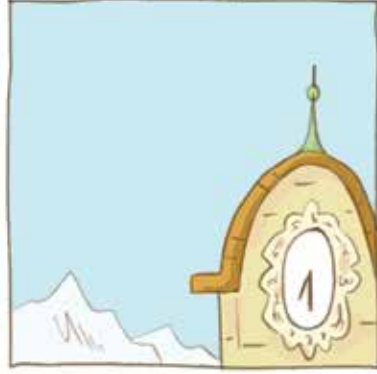
Bu nedenle Yahudi, Çin ya da Müslüman yeni yılı 1 Ocak’ta kutlanmaz.

2020 yılındayız ama Müslüman takvimine göre 1441’de, İbrani takvimine göre 5780’de, Çin takvimine göre de... fare yılındayız.

1. GARIN SAATI

*İnsan 'eğer' diye diye
Lutèce'i testiye koyabilir.¹*

René Goscinny

¹ "İnsan 'eğer' diye diye Paris'i şışeye koyabilir" şeklindeki deyimın eski Roma'ya uyarlanmış hali. Deyim farazi konuşmaların gereksizliğini vurgulamak için kullanılır. (ç.n.)

“Saat tam yedide, duydunuz mu canlarım? Alarminızı istediğiniz saate kurun, ama tam yedide evden çıkıyoruz, tren 7:37’de. Ve yürüyüş ayakkabılarınızı, şu büyük, mor bağcıklı olanlarını, tişörtünüzü ve dağcı hırkanızı giymenizi istiyorum; mevsim yaz olsa da hava bazen sıcak bazen de soğuk olacak, ayrıca buz baltanızı, şapkanızı ve güneş gözlüğünüzü alın yanınıza. Ben suyu, güneş kremi ve piknik malzemelerini hallediyorum.”

“Kuryemişleri unutma sakın!”

“Ve çikolatayı!”

“Unutmam tabii. Hemen yatağa koşun bakalım. İyi geceler tatlılarım.”

10 Temmuz Cuma'ydı bu.

Hemen önceki gündü.

Bundan yüz yıl öncesiydi.

Bundan önce...

Ertesi sabah gün harika başladı. Trene zamanında vardık, yani hemen hemen, kahvaltı edecek zaman kalmadı, ama annem hazırlıktı buna, bizim için peynirli ve tereyağlı kocaman çavdar ekmeği dilimleri hazırlamıştı, sihirli değneğini dokundurduğu an ekmekler sandviçe dönüştü ve trende yemek üzere hepsini yanıma aldık.

Saat 7:29'da garın rıhtımında bekliyor, bir yandan da ellerinde koskoca valizleri ve henüz bulutlardan sıyrılmamış olan güneşten korunmak için açtıkları şemsiyeleriyle Venedik'e doğru yola çıkmaya hazırlanan Japon turistleri izliyorduk.

İşte tam o sırada annem tuhaf bir şey söyledi. Bunu bir ikaz olarak, bize olup bitecekleri sezdirecek bir işaret olarak mı görmeliydik, bilmiyorum. Böyle işaretler hep sonradan yorumlanan şeylerdir, ancak sonradan anlar insan onları, böylesi kolayımıza gelir. Fakat sonraları sık sık, tekrar tekrar düşündüm bunu. O olay bana hâlâ küçük bir çentik gibi, cama çarpıveren minicik bir çakıltaşı gibi geliyor. Ve cam birkaç saat sonra tuzla buz olana dek hiçbir şey olmuyor.

Annem epey bir süredir gözlerini garın saatine dikmiş bakıyordu; İsviçre'deki bütün garlarda, her bir rıhtımda direğe asılı ya da metal bir çerçeveye takılı o aynı büyük beyaz kadrانlar ve üzerlerinde aynı siyah akrep-yelkovanlar vardır, bir de saniyeleri gös-teren o kırmızı ve ucu gene kırmızı bir çemberle biten o ibre...

İşte annem oradaydı, başını kaldırmış ve ağaç dalındaki kuşa bakan kedi gibi gözlerini saate sabitlemişti; anlaşılan artık dinlemiyordu bizi, çünkü ona saat kaç civarı kulübeye varacağımızı sorduğumda bana “Tabii tatlım” diye cevap verdi. Tekrar sordum, şu hipnotize olmuş halinden mümkünse tren gelmeden önce kurtulması gerektiğini söyledim ve bana “Şşşt” dedi, “sayıyorum”. Ortada sayılacak ne vardı anlayamıyordum, eğer mesele dakikalarsa saat bunu bizim yerimize gayet güzel yapıyordu, annem aniden gülümsedi, dönüp bize baktı ve şöyle dedi:

TAM DA DÜŞÜNDÜĞÜM
GİBİ, SANİYELERİMİZİ
ÇALIYORLAR. ANLIYOR
MUSUNUZ ÇOCUKLAR?
HER GEÇEN DAKİKADA
BİZDEN BİR YA DA İKİ...

...SANİYİYİ ÇALIYORLAR,
TAM OLARAK KAÇ SANİYE
OLDUĞUNU ANLAYAMI-
YORUM BİR TÜRLÜ, SANKİ
BİRDEN BİRAZ FAZLA VE
İKİDEN BİRAZ AZ.

ANNE, SEN
İYİ MİSİN?

BU SABAH YULAF
EZMESİNİ FAZLA
KAÇIRMIŞ
OLABİLİR MİSİN?

TABİİ YA, ŞU SAATI
DİKKATLE İZLEYİN,
SANİYELERİ GÖSTEREN
İBREYİ. İBRE BİR TURU
TAMAMLADIĞINDA NE
OLUYOR BİR BAKIN.

Kafamızı kaldırıp hareket etmeden bir süre kırmızı ibreyi takip ettik. Gerçekten de ibrenin güzergâhı saniye saniye takip edilebiliyordu, ancak bir tur tamamlandı da ibre on ikinin üzerine geldiğinde kısacık bir duraklama yaşıyor, sonra ibre yoluna devam ediyordu.

Annem bir galibiyet edasıyla bize döndü:

“Gördünüz mü? Ne demiştim ben size? Her geçen dakikada bir miktar zaman çalınıyor bizden, bir miktar zaman uzam-zamansal bir boşlukta kaybolup gidiyor ve onun neye dönüştüğünü bilmiyoruz. Tabii sizin farklı bir açıklamanız varsa başka...”

İtiraf etmek gerekir ki Polina ve benim kafalarımız karışmıştı. Fakat annemiz bir bilim insanıdır, hal böyle olunca da sık sık bize biraz tuhaf gelen şeyler söyler ya da görür, ya da bize tamamen

normal görünen şeyleri tuhaf bulur. Tam o anda tren gelince, soruyu daha fazla deşme imkânı bulamadan, şemsiyeler ve bavullar arasında ilerlemek zorunda kaldık.

Bulduğumuz kompartımda gecesini tamamlamak ya da –kim bilir– gecesine başlamak üzere olan genç bir adam vardı ve sonuçta peynirli sandviçlerimizden yayılan ağır koku bile onu uyandırmadı.

Martigny'ye kadar yarım saatlik bir yolculuk yapacaktık ve orada bir yerel trene geçip Riddes'e gidecektik. Sonrasında hareketli kablolarla asılı halde altı harika dakika geçireceğimiz teleferikle Iséables'e çıkacaktık ve orada bineceğimiz bir belediye otobüsü bizi La Tzoumaz'a götürecekti. Nihayet, bir telekabinde¹ (ki bir teleferikten daha kötü sayılmaz ama daha iyi de sayılmaz) birkaç dakika daha geçirdikten sonra Savoleyres'e, yani gezimizin başlangıç noktasına varacaktık. Bütün bunlar dakikası dakikasına planlanmıştı ve annem trenin Montreux Garı'na zamanında varmış olmasından dolayı memnun olduğunu söyledi.

Annemle beraber Pierre Avoi Dağı'na tırmanmaya kalkışacak mıydık, henüz bilmiyorduk; Poline ve ben daha önce kayalara kazınmış merdiven ve basamakların da kullanıldığı bu tırmanışı denememiştik ve bu beni biraz endişelendiriyordu çünkü biraz

---

¹ Havada çelik bir tel üzerinde hareket eden küçük kabinli teleferik türü. (ç.n.)

baş dönmesi sorunum vardır, çok sık değilse de arada bir olur. Bu nedenle annem bizi rahatlatmış, istersek vazgeçebileceğimizi dağın üst kısımlarını turlayarak da zirveden göreceklerimize benzer muhteşem manzaralar görebileceğimizi söylemişti; ardından Verbier'ye doğru yaklaşık üç saat sürecek inişimize başlayacak, bu esnada ovaya yukarıdan bakan kartal yuvası misali derme çatma bir kulübede mola verip piknik yapacaktık.

Bu felaket cumartesiden birkaç gün sonra yaşadığımız olayları dönüp dönüp aklımdan geçiriyor ve şunu düşünüyordum: Eğer gara geç varmış ve treni kıl payı kaçırmış olsaydık ya da eğer o gün dağ gezisini imkânsız kılacak bir sağanak yağış olsaydı ya da eğer birimiz ateşler içinde uyanmış olsaydık ya da yerel trene aktarma yapmayı başaramamış olsaydık ya da kondüktör Riddes'de durmayı unutmuş olsaydı (ender de olsa yaşanır bu, böyle birçok ender rastlanan olay gelir insanın başına, gayet iyi bilirim), eğer bu ya da başka bir nedenle teleferiği kaçırmış olsaydık ya da Savoleyres'den yola çıkışta sırt çantamı telekabinde unutmuş olduğumu fark etseydim ve aracım dönüşünü beklememiz gerekseydi ya da eğer tırmanın başlarında, çayırları geçtikten sonra annem ayak bileğini burkmuş ve böylece kararlı adımlarla –birkaç kaya parçası kırmak uğruna zirveleri alt etmeye hazır jeolog adımıyla– yürümek yerine birkaç dakikalığına topallamış olsaydı, eğer, eğer, eğer... O zaman her şey farklı olacaktı.

Bu tanıtım
kopyası
Can Çocuk
okurları için
özel olarak
hazırlanmıştır.

Zaman ve hafıza, birbirine bağlı iki karmaşık kavramdır.

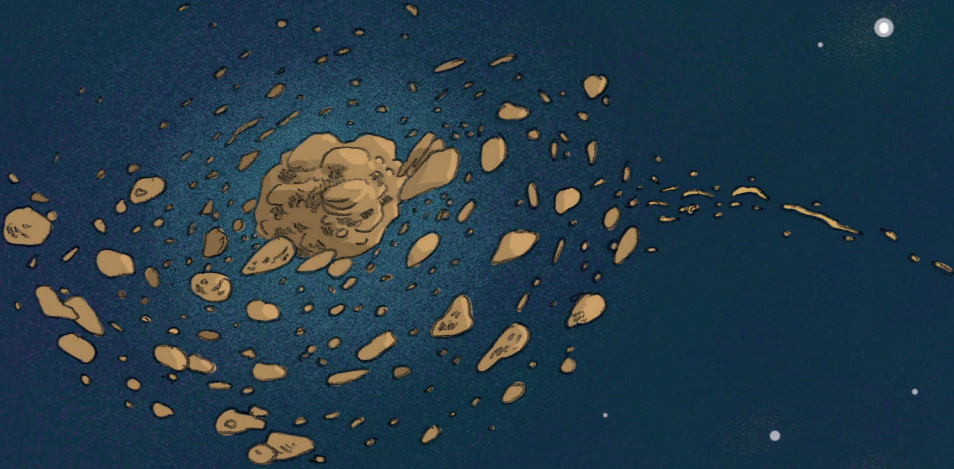
Annelerinin geçirdiği ciddi bir kazanın ardından, ikizler Léo ve Polina olaya taban tabana zıt tepkiler verirler. Léo birden, geçmiş yıllardaki en küçük, önemsiz olayları bile hatırlamaya başlar. Polina ise her şeyi unuttur. Kısa süreli ve uzun süreli hafızası silinir. Bunun üzerine, Léo kız kardeşine yardım etmek için kolları sıvar ve ona küçüklüklerini anlattığı mektuplar yazmaya başlar.

Annelerinin komadan çıkması geciktikçe çocuklar ellerini taşın altına koymaya karar verirler.

Zaman kavramının tuhaflyklarına ve bilinmeyenlerine dair, jeologların, fizikçilerin ve nöropsikologların bakış açılılarıyla bezeli büyüleyici bir keşif.

Fizikçi ve *France Culture* köře yazarı Étienne Klein'in önsözleriyle.

roman

YAş 11 12 13 +

